

Т. В. ТОРБИНА, К. Р. ЦИГАНКОВА

Східноукраїнський національний університет ім.В. Даля

КОНСТРУКТИВІЗМ ТА ОСОБИСТІСНО - ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

У статті розглядається відповідність сутності педагогіки конструктивізму основним положенням особистісно - орієнтовного підходу. Розглянуто функціональну наповненість концепцій особистісно - орієнтовного підходу і педагогіки конструктивізму. Відзначається гуманістичний характер навчання з урахуванням індивідуальних особливостей студентів у процесі професійної підготовки.

Ключові слова: освіта, особистісно - орієнтовний підхід, конструктивізм, педагогіка конструктивізму.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Фундаментальні соціально-економічні та суспільно-політичні зміни в Україні призвели до необхідності формування нових професійно - значущих якостей і активної життєвої позиції фахівців. Сучасний фахівець електротехнічних систем - це фахівець, здатний до творчої діяльності, до нестандартного мислення.

Прискорений розвиток науки висуває підвищені вимоги до фахівця, внаслідок чого виникла потреба у формуванні конструктивної особистості. Особистості, у яку закладені механізми самореалізації, саморозвитку, саморегуляції і необхідні професійно значущі якості. Консерватизм і авторитаризм у системі освіти став перешкодою розвитку конструктивної особистості. Це вимагає творчого підходу до вирішення проблем, висунутих суспільством. Розвиток різноманіття форм і методів освіти, призив до відставання вищої освіти від реального життя. Це загострило протиріччя між безупинно зростаючим обсягом знань, необхідних студенту, і обмеженими можливостями оволодіння ними в традиційних освітніх системах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Конструктивістські моделі навчання виникли на основі досліджень таких теоретиків, як Д. Брунер, М. Бродбент Л. Виготський, Н. Найсер, Д. Норман, Ж. Піаже. Конструктивне навчання в теоретичному плані частково обговорювалося в роботах П. Гальперіна, В. Давидова, Б. Бім-Бада, Д. Ельконіна. Ідеї особистісного підходу (І. Кон, В. Давидов, І. Якиманська, Ш. Амонашвілі) знаходять відображення в технологіях навчання, які розробляються в педагогіці конструктивізма.

Аналіз робіт В. Беспалько, Н. Бахарева, О. Леонтьєва показує, що ґрунтовно розроблена наукова база недостатньо повно використовується в проектуванні методик навчання фаховим дисциплінам, де виклад матеріалу найчастіше ведеться традиційно. Роблячи короткий ретроспективний аналіз виникнення і розвитку конструктивного навчання в педагогіці, дозволимо собі відзначити роботи Джона Д'юї. Основні аспекти ідей конструктивного навчання Д. Д'юї викладає у своїх роботах: «Школа і суспільство» (1899), «Школа і дитина» (1902), «Демократія та освіта» (1916). Дж. Д'юї пропонував конструктивне навчання будувати як навчання, засноване «на активній самостійній діяльності студента, зважаючи на його особисті потреби та інтереси в здобутті знань»[1, с.87].

Основні ідеї конструктивного навчання Д. Д'юї втілював Ч. Річардс, вперше вживши термін «проектне навчання». Сам термін «конструктивне навчання», як педагогічна категорія, був введений Д. Д'юї, проте отримав більш широкий розвиток на практиці в роботах М. Монтесорі і як «проблемне навчання» в роботах У. Кілпатріка.

Виклад основного матеріалу. Категорія «конструктивізм» походить від латинського *constructivus* (пов'язаний з побудовою, конструюванням). Наприкінці 60-х рр. ХХ ст. Ж. Паже почав використовувати термін «конструктивізм», який набув поширення у 80-х роках того ж століття.

Конструювання в процесі навчання визначається як «засіб поглиблення і розширення отриманих теоретичних знань та розвитку творчих здібностей, винахідницьких інтересів і схильностей учнів» [5, с. 127]. Конструктивізм у педагогіці – це філософія, ключова ідея якої полягає в тому, що не можна передати знання суб'єкту навчання у готовому вигляді, можна тільки створити педагогічні умови для успішного самоконструювання знань у процесі навчання. Конструктивізм виходить з того, що навчання – це активний процес, у ході якого люди активно конструюють знання на основі власного досвіду. Ідеї конструктивізму виражені і в теорії діяльності, згідно з якою діяльність і дії самої дитини є основою її психічного розвитку (П. Гальперін, В. Давидов). Основними поняттями конструктивістського підходу є: дослідницьке навчання, навчання через діяльність, експериментування, навчання через відкриття.

Актуальність конструктивних форм навчання обумовлена і сучасними реаліями: розвиток науки і техніки, зміна освітньої парадигми, безперервне збільшення інформаційних потоків – все це визначає необхідність розробки сучасних освітніх моделей на основі ідей конструктивізму.

Оскільки часто доводиться чути, що не всім відомо про конструктивізм, наведемо його найважливіші принципи:

1. Постановка мети з опорою на ключову позицію конструктивізму: знання не можна передати том, кого навчають у в готовому вигляді, можна лише тільки створити педагогічні умови для успішного самоконструювання і самозростання знань учнів.

2. Мотивація навчання через залучення студентів до пошуку, дослідження і вирішення значущих проблем, перш за все проблем оточуючої їх дійсності, вирішення яких безпосередньо пов'язане з реальною (екологічною, економічною, виробничою тощо) ситуацією з життя школи, району, міста.

3. Проектування змісту навчання з опорою на узагальнені концепції, системні знання й інтегративні вміння.

4. Стимулювання розумової діяльності учнів, мотивацій мислення вголос, заохочення висловлювання гіпотез і припущень, організація змістовного спілкування та обміну думками учнів (як фронтального, так і в малих групах).

5. Створення умов (вибір методів, форм навчання, засобів оцінки), що підкреслюють інтелектуальність кожного студента, унікальність його точки зору, персонального підходу до вирішення проблеми, унікального бачення ситуації, індивідуального стилю мислення.

Таким чином, навіть поверхневий термінологічний аналіз вказує на лексичну спорідненість і певну синонімічність вживання понять: "створення системи педагогічних умов або конструювання (побудова) системи педагогічних умов", "конструкція або єдина цілісна система взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу".

Подібність особистісно - орієнтовної парадигми освіти та конструктивізму в педагогіці виявляється й при аналізі історичних основ зародження і розвитку двох концепцій.

Ідеї особистісного підходу простежуються в гуманному ставленні до навчання й виховання дитини (Конфуцій, Ж.-Ж. Руссо та ін.) В основі особистісно - орієнтовного підходу лежить прагнення враховувати індивідуальність кожного студента. Гуманізм і прагнення до індивідуалізації простежуються і в педагогіці конструктивізму. Філософія конструктивізму в основу своїх ідей вкладає активність та облік індивідуального, "суб'єктного" досвіду. Зародившись в працях Ж. Піаже, Дж. Брунера, Дж. Д'юї Г. Гарднера, ідеї конструктивістської дидактики знайшли своє втілення в багатьох авторських методиках саморозвитку і "вільного виховання" (М. Монтесорі Р. Штейнер, С. Френе).

Визначальними у схожості особистісно - орієнтовного навчання і конструктивістської дидактики є діяльнісний підхід і опора на активність учня. Технології, розроблені в рамках конструктивізму, споріднені багатьом розвинутим концепціям: проектному навчанню, концепції самореалізації людини, концепції А. Хуторського [3]. Це доводить, що в основі двох парадигм лежать одні й ті ж ідеї: гуманістичний характер навчання, урахування індивідуальних особливостей, діяльнісний підхід, активність учня. Як зазначає Є. Полат, "Обидва напрямки

виросли» з найважливіших цінностей гуманістичної психології та педагогіки, які є антиподом традиційної, авторитарної педагогіки" [4, с. 16].

Традиційно особистісно - орієнтовний підхід розглядається в рамках розвиваючого навчання і передбачає максимальне врахування індивідуальності студента - неповторної своєрідності кожної людини, що здійснює свою життєдіяльність в якості суб'єкта розвитку протягом життя [6, с. 9].

Особистісно - орієнтовний підхід передбачає «послідовне ставлення педагога до вихованця як до особистості, як до самосвідомого відповідального суб'єкта власного розвитку і як до об'єкта виховної взаємодії». Мета і завдання особистісно - орієнтовного навчання полягають у виявленні, розкритті його можливостей, становленні самосвідомості, у здійсненні особистісно значущих і суспільно прийнятих самовизначень, самореалізації та самоствердження [5, с. 134].

Таку ж мету максимально можливого розвитку особистості та індивідуальності переслідує і конструктивістська дидактика. Концептуальні положення педагогіки конструктивізму - суть цілеспрямованого саморозвитку і «самобудівництва» особистості в ході її активної взаємодії з суспільством і навколишнім середовищем протягом всього життя людини, активність особистості в навчанні і неефективність передачі знань тому, кого навчають в готовому вигляді, значущість знань, наділених особистісним змістом, необхідність створення умов для саморегульованого пізнання, співробітництво і "м'яке" управління навчанням з боку педагога [2, с. 27].

Разом з тим, є і відмінності у змісті і функціональній наповненості концепцій особистісно - орієнтовного підходу та педагогіки конструктивізму. Розглядаючи навчання як активний процес, конструктивістська дидактика конкретизує мету особистісно - орієнтовного підходу в навчанні і пропонує способи її досягнення. При цьому принципи організації навчання залишаються незмінними: активність, опора на суб'єктивний досвід і самостійність студента - основні чинники розвиваючого навчання. Орієнтуючись на розвиток особистості та індивідуальності, педагогіка конструктивізму, по суті, пропонує шлях досягнення поставленої мети навчання.

Впровадження конструктивного навчання передбачає інноваційні форми організації навчальної діяльності та формування професійних, конструктивних навичок і мислення ще в стінах вузу. Новизна даного способу на відміну від традиційного у тому, що конструктивне навчання можна розглядати як процес формування конструктивної особистості, який обумовлює формування основ конструктивності (конструктивного мислення і конструктивних навичок). При навчанні застосовується весь інформаційний простір: інтернет, кабінет конструктивного самонавчання, ноутбук-кабінет.

Перспективи подальших пошуків у напрямку дослідження Підводячи підсумок, відзначимо: аналіз основних положень конструктивістської дидактики показує, що вона може розглядатися як педагогічна філософія, яка ідеологічно близько стоїть до особистісно орієнтовного підходу. Спорідненість особистісно - орієнтовної парадигми навчання та педагогіки конструктивізму простежується у декількох позиціях: лексичне тлумачення термінів і категорій, історичні основи розглянутих концепцій, змістовна і функціональна наповненість. Як наслідок, виникає обгрунтоване припущення про підвищення ефективності педагогічного процесу, побудованого на інтеграційній єдності ідей розглянутих концепцій. Нашою подальшою метою є розгляд формування професійно-значущих якостей майбутніх фахівців у рамках особистісно - орієнтовного навчання і педагогіки конструктивізму.

Список використаних джерел

1. Д'юї Дж. Демократія і освіта / Джон Д'юї; пер. з англ. І. Босак, М. Олійник, Г. Пехник. – Львів : Літопис, 2003. – 294
2. Mandl H., Koop B. und Dvorak S. Aktuelle theoretische Ansätze und empirische Befunde im Bereich der Lehr- und Lern- Forschung – Schwerpunkt Erwachsenenbildung. – Ludwig-Maximilians-Universität München, Institut für Pädagogische Psychologie, 2004. – S. 26–29 (92).

3. Научная школа человекообразного образования / Сайт А.В. Хуторского. – URL: <http://www.khutorskoу.ru/science/index.htm>.
4. Педагогические технологии дистанционного обучения: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / [Е. С. Полат, М. В. Моисеева, А. Е. Петров и др.] ; под ред. Е. С. Полат. – М. : Издательский центр "Академия", 2006. – 400 с.
5. Педагогический энциклопедический словарь/Гл. ред. Б.М. Бим-Бад; Редкол.: М.М. Безруких, В.А. Болотов, Л.С. Глебова и др. – М.: Большая Российская энциклопедия, 2003. – 528 с.
6. Якиманская И.С. Личностно - ориентированное обучение в современной школе. М.: Октябрь, 1996. – 96 с.

Надійшла до редколегії 28.09. 2011

Торбина Т. В., Цыганкова Е. Р. Конструктивизм и личностно – ориентированный подход в процессе подготовки будущих специалистов

В статье рассматривается соответствие сущности и принципов педагогики конструктивизма основным положениям личностно - ориентированного подхода. Рассмотрена функциональная наполненность концепций личностно - ориентированного подхода и педагогики конструктивизма. Отмечается гуманистический характер обучения с учетом индивидуальных особенностей студентов в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: образование, личностно - ориентированный подход, конструктивизм, педагогика конструктивизма.

Torbina T. V., Tsygankova K. R. Constructivism and personally - oriented approach in preparation future specialists

The article deals with the essence and principles of constructivism pedagogy main provisions of personality - oriented approach. We consider the functional content of concepts of personality - oriented approach and pedagogy of constructivism. There is a humanistic nature of education to suit the individual characteristics of students in the process of training.

Key words: education, personality - driven approach, constructivism, pedagogy of constructivism.